TARBIYAVIY FUNKSIYA

O.N. Madaminov FarDU Jismoniy madaniyat va sport faoliyati fakulteti. Jismoniy tarbiya va sport o‘yinlarini o‘qitish metodikasi kafedrasi v.b. dotsent.
madaminovorifzon083@gmail.com

Anatasiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta’lim yoshdagi bolalarning tarbiyasi, jismoniy tarbiyasiga oid masalalar ochib berilgan bo‘lib, bunda jismoniy tarbiyaning tashkil etish shakllari, jismoniy tarbiya mashg‘ulotlari, harakatli o‘yinlar, sport o‘yinlari va chiniqtirish masalalari keng yoritilgan. Maqoladan jismoniy tarbiya va jismoniy madaniyat yo‘nalishining professor-o‘qituvchilari va bakalavriatda tahsil olayotgan talabalar va akademik litsey, texnikum o‘quvchilari, shuningdek, “Jismoniy tarbiya va jismoniy madaniyat” faniga qiziquvchilar foydalanishlari mumkin.

Kalit so‘zi: Maktabgacha yoshdagi bolalar, jismoniy tarbiya, ta’limiy vazifalar, sport o‘yinlarig, harakat ko‘nikmalari, tarbiyaviy vazifalar, bolalar harakteri.

Murabbiy sport guruhi yoki jamoasida asosiy shaxs bo‘lib, u yerda eng avvalo quyidagilarga qaratilgan tarbiyaviy ishlarni amalga oshiradi:nafaqat sport vazifalarini, balki voqelikning hayotiy muhim umuminsoniy muammolarini hal etishga qodir bo‘lgan har tomonlama rivojlangan sportchi shaxsini shakllantirish.

Sportchilarni trenirovkaviy tarbiyalash jarayonini maqsadli va samarali amalga oshirish uchun murabbiy nafaqat o‘z sport turiga, balki sport mashg‘ulotlarining umumiy nazariyasi va uslubiyatiga oid chuqur bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishi, shuningdek, fiziologiya, anatomiya, psixologiya, etika, estetika va shu kabilar sohasidagi bilimlar bilan qurollangan bo‘lishi kerak. Bu shuning uchun muhimki, u tirik va rivojlanayotgan organizm bilan, inson - sportchi bilan ishlashga mo‘ljallangan bo‘lib, unda xarakter, iroda va eng yuqori yuklamalarga bardosh berish hamda eng yaxshi sport natijalarini ko‘rsatish qobiliyatini tarbiyalash zarur. Shu sababli, murabbiyning tarbiyaviy vazifasi ta’lim va mashg‘ulot jarayoni bilan chambarchas bog‘liq bo‘lishi lozim. Murabbiy o‘z o‘quvchilarida xarakter, iroda, umuminsoniy va milliy qadriyatlarni tarbiyalar ekan, o‘z o‘quvchilarining yoshi, jinsi va individual imkoniyatlariga bog‘liq holda mashg‘ulot-musobaqa yuklamalarining hajmi, shiddati, karraligi, davomiyligi va yo‘nalishini amalga oshirishning chegaraviy me’yorlarini aniq bilishi kerak. Tarbiya, ta’lim va mashg‘ulot vositalarini amalga oshirish jarayonida dialektik-didaktik tamoyilga qat’iy rioya qilish zarur. "shakl va mazmun" toifasini hisobga olgan holda bolalarning yoshga qarab rivojlanishiga qarab yuklamalarni "to‘lqinsimon" oshirish. Aks holda, ya’ni ushbu tamoyilga rioya qilmaslik noxush "oqibat"ga (sabab va oqibat) olib keluvchi sabab bo‘lib chiqadi. Sportchilarda umuminsoniy va sport xususiyatlari hamda o‘yin qobiliyatlarini muvaffaqiyatli tarbiyalash uchun murabbiy original, innovatsion-vaziyatli o‘quv mashqlarini, turdosh va moslashtirilgan harakatli o‘yinlarni izlab topishi, ijodiy ixtiro qilishi, ishlab chiqishi va qo‘llashi zarur, bu, shubhasiz, dominant motivatsiyaning kuchayishiga va hissiy energiyaning o‘zgarishiga olib keladi, buning natijasida mashg‘ulotlarning foydali natijasiga erishish uchun sharoitlar yaratiladi.

ADABIYOTLAR TAXLILI VA METODLAR

O‘zbekistonda Sh.X.Xankeldiyev, Muradov F.M., Muradov F.M., O‘rinboyev E.A.,Djumakulov Sh., Raxmatova D.N., Xolmurodov L.Z. lar o‘z bilimlari va ko‘nikmalarini turli sohalarda amalda qo‘llay oladigan sog‘lom yosh avlodni tarbiyalash muammosi jamiyatrivojlanishining ustuvor strategik yo‘nalishiga aylanganligi va maktabgacha ta’lim muassasalarida bolalarlarningharakat tayyorgarligi jismoniy tarbiya yo‘nalishlaridan biri ekanligini yetarlicha keng o‘rganganlar. Umumiy o‘rta ta’lim muassasalari o‘quvchilari o‘rtasida o‘tkazilgan musobaqaning final bosqichida g‘oliblikni qo‘lga kiritgan ta’lim muassasalariga ularning real ehtiyojlaridan kelib chiqib zarur sport anjomlari va jihozlarini yetkazib berish.

Maktab-internat sport o‘yinlari bo‘yicha iqtidorli yoshlarni tanlab olish va ularni terma jamoalarga asosiy nomzod qilib tayyorlashdan iborat. Davlat ta’lim standartida oliy ta’lim muassasalari uchun jismoniy madaniyat bo‘yicha taxminiy o‘quv rejasi tasdiqlanadi. Ushbu dasturning nazariy qismida jismoniy madaniyatning tabiiy va ijtimoiy jarayonlarini tushunish uchun zarur bo'lgan ilmiy, amaliy va maxsus bilimlarning tabiiy va ijtimoiy jarayonlarini tushunish uchun zarur bo'lgan ilmiy, amaliy va maxsus bilimlar tizimini ishlab chiqish, ulardan o'rinli va ijodiy foydalana olish ko'zda tutilgan. Talabalarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishi, o'z-o'zini takomillashtirish, sog'lom turmush tarzini tashkil etish vazifalari belgilanadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Bolalarni jismoniy tarbiyalash to‘xtovsiz rivojlanmoqda va bola tarbiyasining turli tomonlarini qamrab oluvchi tadqiqotlar natijasida olinayotgan yangi bilimlar hisobiga boyib bormoqda. Bolalar muassasalarining ommaviy tajribasida sinovdan o‘tgan tadqiqot natijalari dasturlar, o‘quv qo‘llanmalari, darsliklarga kiritilmoqda va bolalarbilan ishlash amaliyotiga joriy qilinmoqda. butun ta’lim-tarbiya jarayonining taraqqiyotiga yordam beradi. Shunday qilib, maktabgacha yoshdagi bolalarni jismoniy tarbiyalash nazariyasi butun jismoniy tarbiya tizimini takomillashtirishga yordam beradi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktabgacha ta’lim muassasalarida, oilada jismoniy tarbiyalashning asosiy vazifalari ularni sog‘lom va baquvvat qilib o‘stirish, ular organizmini chiniqtirish, ta’lim va tarbiyani to‘g‘ri tashkil etishdan iboratdir.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning sog‘lomlashtirish vazifalari – bu jismoniy tarbiyaning eng asosiy vazifasi bo‘lib, bola hayotini muhofaza qilish, uning sog‘lig‘ini mustahkamlash, organizmini chiniqtirish yo‘li bilan o‘zini himoya qilish va turli kasalliklarga chidamlilik xislatlarini oshirishdan iborat. Bola organizmining rivojlanishi o‘ziga xos xususiyatga ega bo‘lgani sababli, uning vazifalari ancha aniqroq shaklda ifodalanadi; bola suyagini bexato va o‘z vaqtida qotishiga orqa umurtqa-dagi egik joylarning shakll anishiga, tovon yuzasining yaxshi rivojlanishiga, pay-bo‘g‘im apparatlarni pishitishga yordam ko‘rsatiladi.Tana qismlarining (proporsiyalar) to‘g‘ri nisbatda rivojla-nishiga, suyaklar o‘sishi va vaznini bir tartibga solishga yordam berish; barcha muskullar guruhini rivojlantirish (tana, oyoq, qo‘l va yelka kamari, panja, barmoqlar, tovon, bo‘yin, ko‘z, ichki organlar - yurak-qon tomirlar, nafas olish va boshqa muskullar); ayniqsa, zaif rivojlangan bukuvchi muskullar gu-ruhining rivojlanishiga alohida e’tibor berish lozim.

XULOSA

Xulosa qilib shuni aytiz joizki jismoniy madaniyatning umumiy tushunchasi va usullari,jismoniy tarbiya psixofiziologiyasi, bolalar psixologiyasi tayyorgarlik ahamiyatini kuchaytirgan holda o‘quv jarayoniga innovasion pedogogik texnologiyalartini joriy etishlari maqsadga muvofiq. Ommaviy sport sog‘lomlashtirish tadbirlari, vosita va mashg‘ulotlari uzoq sog‘lom umr ko‘ rishlari, organizmning salomatligi, uni kunlik o‘ quv va mehnat faoliyatiga oid nazariy va amaliy bilimlari, ko‘ nikma va malakalariga aniqlik kiritilib, egallashi lozim bo‘ lgan harakat faolligi, organizmga tushadigan kunlik, haftalik jismoniy yuklamalar, ular uchun sariflanadigan quvvat va uni tiklash uchun jismoniy mashiqlardan samarali foydalanish usullarining amaliy va nazariy bilimlari dasturi yaratiladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Ханкельдиев Ш.Х. Физический статус учащейся молодежи. Монография. – Ташкент: 2018, -С. 432. (Khankeldiev Sh.Kh. Physical status of student youth. Monograph. -Tashkent: 2018, -S. 432)
2. Муродов Ф.М. Физическое воспитание в дошколъном образовании. Учебная пособия . Издателбство Уз ДЖТСУ Чирчик.,-2020. Muradov F.M. Development of physical abilities of a young athlete. Textbook T., 2020.